

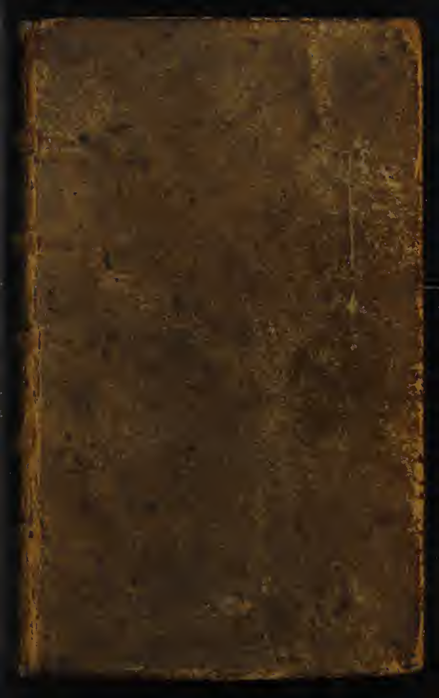

WOLFF
EXP. DE SA
VOLAT.

VERSANTUR HIS TRIBUS

Table

collection [illegible] 188[illegible]

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII, D.
Professoris Publici, & Medici Ducalis Saxonici,

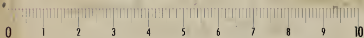
EXPERIMENTUM CHIMICUM NOVUM

De

SALE VOLATILI PLANTARUM,

quo latius exponuntur, *specimine ipso exhibita.*

JENÆ,
Sumptibus JOHANNIS BIELKII,
Typis VIDUÆ SAMUELIS KREBSII.
M. DC. LXXXII.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Nobilissimo, Excellentissimo atq; Experientissimo,

DN. DANIELI LUDOVICI,

Archiatro Ducali Saxonico & chimiatro celeberrimo, Fautori & Compatri observando,

Bene agere!

MAximam capio voluptatẽ, quo-

 ties-

tiescunque vel merita tua in rempublicam literariam, & chimicam inprimis, animo recolo, vel priſtinum illud conſortium, quo me Tecum frui per ſexennium fata voluêre benigna.

Semper admiratus ſum labores pertinaces, monumenta æternâ memoriâ digna, humani-

manitatem incomparabilem, eruditionem & virtutem ſummam. Quid diſcluſum eſt ab ingenio tuo? quid non tentatum exprompto artificio? in te & omnia & cumulata, quicquid arcanorum venditat chimicus orbis.

De omnibus argutè diſſerere, perfectè judicare, ingenioſè & ex

praxi vulcaniâ indefeſsâ dignè decernere non ego ſolùm ſæpiùs, magno cum animi mei gaudio, inter amicos diſcurſus audivi, ſed publica ad poſteritatem loquitur fama.

Converſationem Tuam perpetuò colui, neq́ue deſiſtam illam in exemplum prædicare, donec ſe expleverit animus

nimus meus perpetuâ recordatione & hujus ipſius, & Tuorum ergà me ingentium meritorum. Non potui ergò, quin amicum Te tantum inſcriptione opellæ hujus compellam.

Mirum dicam & rarum, quod quantò rarius evenit, tantò miraculo eſt propius. Nullus inter nos ortus fuit

rancor, nulla in gratiam reditio, invidia nulla, id verò in fortunæ rarioris numero haut immeritò pono. Eramus unanimes; ſive commune ſtudium expoſceret æger, ſive communicationem amicam deſideraret rei gravitas, nunquam Tuâ humanitate, candore & amicitiâ æſtimavi

quic-

quicquam præstantius, vel mihi exoptatius.

Quid? quod nihil mihi reliquum feceris, quin id omne Tibi debeatur; neque dissuadet tamen conscius imbecillitatis suæ animus meus, posse in amicitiæ hujus memoriam suspendi hanc tabulam, si in mentem revocem, quantum humanitas &

benevolentia tua defe-ctum virium mearum ſuppleat. En omne meum ſtudium in eo genere officii, quod ad decus & gloriam Tuam pertinebit.

Sed alterum eſt, quod Te velim, vir Excellentiſſime, amicum enim mihi, quem tot experimentis ſenſi ſincerum, ulterius promittere non

non dubito. Testem Te voco & judicẽ, neque enim majus ullum monumentum opellæ meæ esse potest, quàm tanti viri testimonium, quod unicè exosculor.

Tu obveniens hoc arcanum, quod mallem Tuo enatum ingenio, judicio tuo confirmare non dedignatus es; Tu primus spectator fuisti,

ausus hujus mei, an fortunæ, & fumantis urinosi liquoris. Tu, quid tum in aliis, tum inprimis quercûs foliis hunc in finem occupato obvenerit, invidendo studio mecum communicasti, neque verò ea nisi obiter saltim tetigi, colophonem à Te expectantia, & gloriæ par-

partem ſi non omnem, tamen præcipuam.

Sed quid amplius promittam de Te Lectoribus meis, ſeu orbi potius erudito, quàm quod è limatiſſimis tot operibus Tuis, ſive præfixum gerant nomen, ſive, quæ miranda eſt modeſtia tua, occultēt omiſſum, ſibi ſpondent, artis noſtræ lumen, de-

cus atque ſplendorem immortalem. Servet Te Deus! Dab. è muſéo Jenæ 1675. cal. jun.

Celeberrimo Nomini Tuo

deditiſſimus

Georg. Wolffg. Wedelius D.

PRÆFATIO
ad
Benevolum Lectorem.

ÆQuissima vox est, *redde, quod debes*. Memini me promisso dudum debitoris nomen subiisse, & exsolvere jam debere, quod plurimi à me hactenus solicitarunt.

Liberare fidem addecet, licet dilatam, neque enim frustrà sæpe differre licet, quæ omnium judicio exponere velis, maturè interim in vadimonium testes exceptione majores mihi comparavi. Exponere rem eruditis decreveram, ne

sine

ſine teſte relinquerer, ore quidem, non literis, quid enim ſcripto aliud reportaſſem, quàm judicia ſiniſtra, aut vilipendium, aut, quando ab amicis hæc timenda non erant, alia.

Inter iſtos nomino potiſſimùm Excellentiſſimos viros, (tacebo autem jam domeſticos, & familiares plures) *D.D. Tackium*, *Meibomium*, *Barnerum*, aſt quanta nomina!

Vix eloqui poſſum, quàm benevolè exceperit conatus meos ipſe tunc nobis præſens celeberrimus *D. D. Tackius*, quàm ingenuè mentem ſuam expoſuerit, & quàm

quam amicè de me ſentire apud Sereniſſimum meum Principem ſuſtinuerit.

Non perſuadere opus fuit, nec diſſerere, in his enim ſæpe

nec locus ingenio eſt, oculi, Te judice, vincant.

Id unum mihi ſcrupulum movebat, quod accidit ſæpe, ut quæ audientes mirabamur, eadem legentes rideamus, ſeu, quæ *Cyri* apud *Xenophontem* eſt oratio, *μείζονα οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν, arbitratos majora minora videre,* & quod in proverbio fertur, ἄνθρακες ὁ θησαυρός. Verbo, non ad palatum omnium fore, mi-

minus ad votum eruditiorum, alteri fœtidum, alteri difficile, aliis vile.

Aſt noveram, quàm levis ſcintilla in altæ lucis pyramidem exurgere poſſit, unde licet imperfecta hæc videri poſſent, malui tamen rudia hæc, & in incunabulis ſuis, ſi ita loqui fas eſt, exhibere, quibus ultra ſeculum abſconditum latuerat, quàm diutius premere.

Εἷς ἀνὴρ ὀ πάνθ᾽ ὁρᾷ, ait *Græcus Poeta*, mihi ſatis eſt, multa neſcire, pauca nolle. Aliis quoque relinquenda eſt pars gloriæ; in medio palma omnibus poſita.

Gau-

Gaudebam hinc, prodiiſſe hâc occaſione quædam alia, ad rem facientia.

Noveram enim, quàm ſolerti diſputationum vanitate alter alteri præripere ſæpe conetur inventionis laudem, & quàm immeritò literariis altercationibus conſpurcentur ſæpe, quæ nitore ſuo clarius prodire geſtiebant. Diſpeream, ſi hoc non eſt ſupplicium de ſtudiis ſumere.

Non arrogo mihi laudes tuas, *Lector Benevole*, non ambio vana molimina, liberum penes Te eſto judicium. Natura certè

multa tegit ſacro involucra, nec ullis
fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia.

Annitantur mecum alii noſtri, ut ulterius decurramus hoc ſtadium; erit in *Ephemeridibus Collegii noſtri* locus interpolandi alias obſervationes, quæ ſe offerent, vel conſimiles, vel ex his fluentes.

Sed ne diutius abutar Tuo favore, finem dicendi facio, mutuatus iterum à Cyro verba: εἰ δέ τις ἄλλως πῶς γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι, ἢ ῥᾷον ἡμῖν, διδασκέτω. *Si quis vel firmius vel*

us vel facilius aliquid aliâ ratione facturos nos ſentit, doceat. Vale *Lector*, & nobis fave.

QUid video miri? *Sal* planta volatile fundit,
progeniemque novam gramina læta ferunt.
Hoc mihi demonſtrant terſiſſimá ſcripta WEDELI,
quæ ſupra invidiam jam volitare ſcio.

Collegæ celeberrimo,
Amico ſummo,
lmq; fac.

CASPAR SAGITTARIUS,
Hiſt. Prof. P.

Her-

HErculeos in Te miratus A
pollo labores
Herculis ex merito nomine pen
ſat onus.
Herculeos in Te ſi porrò videri
auſus
auguror, in cœlis Herculis in
ſtar erit.

Levidenſe hoc, ex amore tamen conſcriptum, honori Nominis Excell. Dn. Autoris, Amici à multis annis certiſſimi dicat

M. Joh. Simon Schernhauerus,
Eccleſiæ Witebergenſis
Diaconus.

Q. D. B. V

Q. D. B. V.

Caput I.

Salia volatilia plantarum dari, extra dubium est.

Dies diem docet: non unâ vice inexhaustus fons arcanorum naturæ æque & penitus diffluit, restant indies novi propullulan-es rivi, ne dicam maria; hinc æpe frustrà negantur dari, quæ olers cura in apricum proferre estit, imò sæpe quasi aliud a-endo invenit.

Quæ nota nondum fuêre, non temerè neganda,

Videri poſſet *ἄτοπον, τὸ διότι* quærere, ſi *τὸ ὅτι* nondum fuerit dilucidatum, ſed cum non ſolùm ignota fuerit chimicis ⊖ium volatilium è plantis productio, ſed & produci poſſe iisdem impoſſibile viſum, & negatum, operæ pretium æſtimandũ eſt, de his quædam præmittere.

unde ſal volatile plantarum negantes

Negant *alii* penitùs, ea dari in vegetabilibus. Vegetabilia, *ait Zwelfferus claſſe 15. pharmac. reg. p. m. 688.* pauco, aut nullo ſale volatili conſtant, ac per conſequens nec in illum reſolvi poſſunt. Ac, licet credi poſſet illum tantùm de terreſtrioribus loqui, non aromaticis, balſamicis & ſcorbuticis, vero tamen veriùs comprobatum aſſerit nullum ſubſtantiale exiſtens ſal volatile ex vegetabilibus, ut ex animalibus indies accidit, arte eli

te elici posse, nisi ⊖em fixum, & hunc ipsum non, nisi prævia incineratione.

Limam hæc subiere non immeritò, tùm *D. D. Schröckii nostri animadvers. in Zwelff. pag. 525. & 526.* tùm *D. D. Bohnii*, qui *exercit. physiol. 7. de sangvif. in coroll.* rectè hæc mechanicæ contrariari affirmat, cum ex frumentis ⊖ volatile copiosissimum proliciatur, & ex pipere ipso sal volatile penetrantissimum acceperit, quod non sine causâ egregium febrifugum constituere suspicatur. *limam subeunt,*

Alii eadem quidem negârunt itidem, sed, cum notabilem copiam salis volatilis vidissent in urinâ, quin in cervo, quoad hanc ipsam, & inprimis sangvinem & cornua, credidére eadem nec cibo, nec potui, plantisve *utut effugia etiam in animalibus quærant,*

inexſtitiſſe, niſi in formâ ſpiritûs acidi, quem ventriculi ſal fermentale in ſal volatile commutet. Videri hanc in rem poteſt *B. Mœbius fundam. medicin. Phyſiol. cap. 10. pag. 190. ubi*, plantæ, *inquit*, omnes non facilè ⊖ volatile præbebunt; ſed ſolummodò ſpiritum acidum.

licet involutum ſit

Involutas eſſe aliis particulis volatiles has ſalinas, & nominatim ab acidis quaſi ſubjugatas, certum eſt; verùm, ut facile fuerit excutere hoc jugum, & annihilare imperium, ſub quo degebant, ſic promtè eadem menſtruo ſtomachico auſcultant, ſui fiunt juris, & ſanguinis partes conſimiles vegetant & reſtaurant. Altioris verò indaginis eſt, quomodo acida volatilia, exemplo formicarum, penetrantiſſima illa & ſubtiliſſima, reddi

reddi possint urinosa, & quo medio ipsa hanc naturam & efficaciam obtineant.

Neque obstant, quæ *loco citato Zwelfferus* objicit, necesse esse, ut sal volatile sapore, odore, destillatarum aquarum, prout in aromaticis, balsamicis & scorbuticis aquis, percipiatur: neque sola elementaris, insipida, ac inodora aqua prodeat; si enim id sufficeret, pari ratione concludere licebit, nec in scorbuticis plantis sal esse volatile, cùm v. g. ▽ ♌lata sedi minoris, ast acerrimi, per se facta planè insipida prodeat.

neq; sapore & odore se æquè prodat,

Ludit nimirum sal volatile instar ☿rii, modò hâc, modò illâ facie apparens, prout particularum inversio & immutatio ipsi accidit. Quin *ipse*, cum à posteriori argumentum ducat,

præparatio enim latius patet, quã ♌tio,

arte elici eadem non poſſe, quod alembicum non aſcendant, ſeu mediante ℞tione vulgari aquarum ſe non exhibeant, cogitare debuiſſet, latius patere præparandi modum, neque firmiter ex hoc ipſo concludi poſſe, neque ſal volatile in plantis dari, neque arte elici ex illis poſſe.

Vel chimicorum proceſſus noti,

Mitius ſi qvis ea explicare velit, reſpexiſſe dici poſſent ad ea, qvæ communiter proſtant, nondum in libellis chimicis de his exſtitiſſe proceſſus, modò ipſius contextûs conſeqventia id permittat.

qvi Θlia. eſſentialia pro his habuerunt.

Alii ſub nomine eſſentialium, ita communiter dictorum, ſalium volatilia venditârunt, ut *Unzerus*, *Müllerus*. & alii plures; ſed, utut mediæ qvaſi naturæ & conſtitutionis ſint hæc ipſa inter

inter fixa alcalia & volatilia; attamen καταχρηστικῶς ſaltim ac impropriè nomen hoc merentur, qvæ præſertim terrea magis ſunt, neqve reqviſita ac conditiones ſalis volatilis obtinent.

Sufficit experientia, in contrarium.

Ex his ergò efficitur, experientiam chimicam hâc in parte altiùs promotam, contra quasvis ſive rationes, ſive hypotheſes, malè fundatas, ſive deniqve autorum contrarias opiniones, locare poſſe in apricum facili negotio ſalia volatilia, qvo uno omnia corruunt argumenta, quæcunque in contrarium adducta ſunt, neque, cùm res tàm clara ſit, eadem vel adduci, vel diſcuti pluribus opus fuerit.

⊖ia volatilia plãtarum delicata

Hoc loco meminiſſe lubet, tenerum admodum eſſe plantarum ⊖ volatile, ac delicatum,

ut in hoc meritò animali regno, cui major hujus erat neceſſitas, palma cedat; non tàm & tot ramoſis plicis & fruſtulis alembicum pingit vegetabile tenerum ſal, quàm animale. Quin ſæpe ne cryſtallulis quidem ſe videndum offert, ſed ſolùm liquori immerſum guſtui & olfactui ſe offert, & cum acidis efferveſcit: qui tamen ſenſus adeſſe nihilominus id ſufficienter & nemine reclamante probant, ut adeò ſal volatile, ab aſſervandi modo & in quibusdam neceſſitate, poſſit duplici ſub formâ concipi & ſtatui: *liquidum* & *ſolidum*: &, ſicut ſal volatile C.C. viperarum, lumbricorum, &c. matri ſuæ ſeu vehiculo immerſum totâ die diſpenſatur: ſic id longè magis in vegetabilibus concedendum eſt, v. g. ⌒ ⊖is ♀ volatili, &c. Quòd

Quòd enim ſuccini ſal volatile magis præ reliquis per ſe adſervari poteſt, ♎ copioſius facit, ejusdem porulos quaſi incruſtans, ne annihilari ab ambiente, & reſolvi tàm facilè poſſit.

Nullum verò tàm promtiſſimè, quàm cervinum, avolat, hinc & viperinum & eboraceum, inde eadem immerſa ſervare, & diſpenſare eſſentificata par eſt; medio modo ſe habent ⊖ volatile ♀ri & ✳ci, ut adeò ⊖ia hæc volatilia meritò audiant, quòd & ignem minimè ſuſtinent, & aëris ſolius admiſſu facillimè in auras avolant, contrà ac fixa facere conſveverunt alcalia. *facilius avolant, ut alia ſimilia,*

Idem & vegetabilibus contingere certum eſt, niſi liquori juncta & diſperſa annihilari tàm *niſi liquori juncta ſervantur.*

promtè respuerent. Hinc & in seqventibus, cùm de salibus volatilibus loquemur, eadem non tàm abstractivè, qvàm concretivè, seu non sine subjecto ac vehiculo suo intelligenda potissimum volumus, ceu id in scholis medicis, modò propriè qvis non solùm nomen sæpe, sed rem ipsam attendat, in aprico est, ut ~is ⊖ *ci nihil aliud est, qvàm sal volatile in liquore aqveo subsistens: ~us ⊖lis ♅ri volatilis eundem censum cum aliis meretur.

CAPUT II.

Modi parandi salia volatilia ex seminibus, extractis, & oleis ♌latis.

⊖ volatile fieri potest ex seminibus,

XSEMINIBUS plantarum ⊖ volatile mediante

ante igne elici posse, qvæ acrimoniam cum odore, vel alterutrum horum junctum habent, tàm verum est, qvàm qvod verissimum, neqve de reliqvis, qvæ minùs sapidas offerunt particulas, penitùs dubitare licet, nisi qvòd parcissimum & diffusissimum ea exhibitura sunt, respectu priorum, ⊖ volatile.

In semina ductu naturali, & extraneo calore vegetante solari, vis & anima qvasi omnis abit, recumbit in his, ceu in centro & puncto ultimo ⊖ volatile, unde effœta tunc eò magis redditur planta, qvò maturescit magis semen. Colligitur in his, ceu in receptaculo, ex plantæ cadavere qvasi emigrans & novum germen exspectans vegetans forma, qvæ prius sparsa e- *ceu ejusdē involucru.*

rat in toto herbæ corpore, unde in his ⊖ volatile concentratum videre eſt, quod in reliquis partibus diffuſum priùs palabat.

ſeu ſeorſim ſeu ſub olei tegmine, Patet hinc, quam promtè ex his educi poſſit ⊖ volatile, ſive ſeorſim, ſive ſub ſulphuris pallio occultatum, &, ceu ex herbis oleum longè difficiliùs elicere datur poteſtas, quod ex ſemine promtè efficitur; ſic par ratio eſt ſalis volatilis, ut mirari ſubeat, luſiſſe multos ea ipſa, & viſum effugiſſe, donec emunctiorum chimicorum naribus ea videnda ſe exhibuére.

tum inſipidis frumentaceis, Inſipidorum ſeminum exemplum ſint frumentacea, quæ copioſiſſimum in ſe continent volatile ſal, idque prolici de ſe lubenter patiuntur. Magis id amicum naturæ eſſe conveniebat, magis

magis pati, quàm agere in corpore, ob nutriendi, quâ pollet, facultatem: hinc minùs ſapori obvium, temperatæ oleoſæ emulſioni merſum, hinc volatile ſal minùs percipitur à priori. Aſt, quàm bellè reficit analepticus panis ſpiritus, in Ram coraliorum hinc non ſine causâ expetitus: quàm confortat non dicam odor, quod *Democriti* prædicatur exemplo, quàm ipſa ſubſtantia, ut fruſtrà hinc neget *Helmontius*, panem reliquorum omnium ciborum eſſe fundamentum.

Neque obſtat ~us acidulus, quem fundit, quò minùs occultetur unà ⊖ volatile. Tacemus alia ſimilia, quæ poſteris temporibus diligentia vulcano vel ſubjecit, vel committet ulteriùs. Ut enim in bonâ causâ vel tria *non obſtante ~u acidulo,*

verba sufficere scribit *Pindarus* ita etiam sæpe in exemplis i abunde valet.

tum aromaticis, piperis, fraxini,

Tetigimus jam hæc prior capite, ubi & ⊖is volatilis pi peris mentio facta est. Dudum jam nobis *sal volatile fraxini* e legantissimum ex semine, quod avis lingvam vocitant, prole ctum commendavit & ostendi *Dn. Ludovici* noster.

Illustrabimus exempli loco eadem ulteriùs semine rutæ, sophiæ chirurgorum, aliorumque similium.

rutæ & aliorum, simili processu gaudentibus,

℞. *sem. dictorum, rutæ, cochleariæ, soph. chirurg. &c. benè mundat. & sicc. q. v.* v. g. ℔ß. vel ℔j.

inde ♉ vitreæ, ℞la lento igne primò phlegma, hinc ⊖ volatile spiritui nuptum, & seorsim quoque pulcherrimis rhombis

rhombis recipientis se affigens parietibus, longè elegantissimum, & oleum penetrans, ad παρηβαρίαν usque, copiosissimum. Paucis horis re feliciter peractâ, separetur mediante filtro vel tritorio minori oleum à liquore volatili urinoso, conquassato priùs leniter vase, ut ∋ volatile solvatur, & liquori immergatur, quo fine etiam 🜄 rectificati modicum pro ablutione majori infundi vasi potest, & servetur ad usum. Est verò primum cephalicum, & speciatim antepilepticum, alexipharmacum & penetrans, hystericum etiam medicamentum non contemnendum, quod per se dari potest ad gtt. x. xx. vel cum ∾*lil. convall.* alisque accommodis permisceri.

Reli-

Reliqua matris ſuæ indolem ſe quuntur.

cum ⁰⁄₀₀ rectificando; *Oleum* ſeorſim rectificetu cum aquâ copioſâ, vel aliis ar tificiis ſordes ex oleis ad ſe tra hentibus alcalinis, quæ huju non ſunt loci, ad internum & externum uſum aptetur.

Notabile eſt, quòd impetuo ſâ vi ſeceſſum faciente ſale vo latili ab oleo, ſub finem, vel ir medio Ꞃlationis facilè rump ſoleat retortæ corpus, præſer tim, ſi paullò major fuerit de ſtillationi commiſſa quantitas licèt ignis ſubditus non ita for titer urgeat egreſſum.

Tactis his nobilioribus, non opus eſt, aliis pluribus diutiùs immorari.

Ex extractu v.g. opii EXTRACTA plantarum item fundere ⊖ volatile, exemplo eſt *opium*, quod & ⊖ volatile, & ~um

-um ◻nosum de se fundere, ti certum est, ita id *in opiol. nor̂a l.1 s.1. cap.9. p 33.* pluri-us fuit tactum. Sic latere as-vevit & immersum esse parti-ulis resinosis & roscidis, ut tiam, nisi secedere hæ ab invi-em cogantur, & dimittere, uod secum absorpsere, vix in onspectum prodeat. Si enim pium destillationi subjicia-ur, non per se, sed addito enstruo vel aqueo vel ∽uoso, antum abest, ut dimittat de se ◻nosum volatile ⊖, ut potiùs anodynam servet secum vim, liquor destillatus parum vel ihil inde participet, cùm de esinosâ parte nihil secum eve-erit.

Extracta aliorum vegetabi-ium, non penitùs gummosa, tidem fovere secum sal volatile, credi- *& aliorum similium;*

credibile eſt, ſi v. g. *extractum ſcorzoneræ, petaſitidis*, imò vel ipſius *hellebori* ℘lationi eodem modo factæ ſubjiciatur, neque enim æquè calor, ad eorundem præparationem antegreſſam neceſſarius, propellere eadem eſt ſufficiens, cùm irretita viſcoſis & fixioribus particulis magis ſint. Hinc verò fortiori extruduntur vecte. Et in genere ſalia volatilia odore urinoſo non eruuntur, niſi vel propellantur fortiùs, vel liberâ gaudeant avolandi licentiâ, aliàs enim ſenſim exhalant, aut ſub aliorum velo latent.

Ex oleis aromaticis

Ex oleis *aromaticis* ℘*latis* ſeparare ⊖ volatile, uti artificioſum eſt, ita, cùm ex *Helmontio* jam ſuprà de eo diſſeruerimus, & latius hæc tradiderit *Excell.* *Dn.*

*in. Ludovici tract. de ⊖le ♀ri vo-
it.* supervacaneum ducimus,
ongiùs id hoc loco repetere.

Duplex hic est *modus*, uterque *per acida*
b *Helmontio* insinuatus, alter *& alcalia*,
er *acida*, insinuatus in *specimi-
e* seu *parte primâ cap. 5. p. 41.*
acilè à callenti ad olea appli-
andus, alter per *alcalia*: u-
erque magni momenti.

Sunt, qui ex eodem funda- *etiam mi-*
nento alcahest venantur & pa- *noribus*
acéam, quibus sua linquenda *sumptibus*,
st speculatio, que quidem con-
ra mentem autoris manifestò
st, qui tantùm vicem alcahest
bire posse eodem carentibus,
cribit. Fieri potest processus
um quovis ⊖e fixo & oleo a-
omatico. Minorum sumtuum
x parabilius est, si ⊖lis ♀ri
art iij. cum ∼*us terebinth. a-
berei* parte j. misceantur, stent
in

in digeſtione usque ad coagu-
lationem, (lapidem vocant,) quò diutiùs ſteterit, eò meliùs evadit ſal; abſtractione lenti factâ, ſi opus ſit, ♌latio fit per ♋, adſcendente in ſublime ſale volatili, virtutum admirabilium.

CAPUT III.

Per fermentationem & ſemiputrefactionem ex plantis, floribus & foliis ⊖ia volatilia parari poſſunt.

⊖lia volati ia ex

UTi verò per deflagrationem igne aperto ex ipſis quoque plantis ſiccis in incineratione, licet minori quantitate, æquè, ut ex seminibus

ibus largiori copiâ, ⊖ volatile colligere licet, (ubi, si empe per ☍ ♌lentur herbæ, lea mutari posse in sal volatile, sunt, qui asseverant;) quod amen obiter hoc loco saltim angere lubuit, uti ex absinthio al volatile amaricans separaum novimus; sic ex recentibus jamdudum id tentârunt, er fermentationem & semiputrefactionem cum successu plues. *recentibus*

Dictum jam aliàs à nobis uit, non perdi tàm facilè sal volatile per fermentationem, iti communiter creditum fuit; ed immersum aqueis & aliis particulis saltim absconditur, & æterâ compage sensim hoc modo resolutâ, præcedente leni fermentatione & incalescentiâ, si præsertim externus ambiens *per fermentationem resolutus*

biens aer id non prohibeat spiritus urinosus inde prolicitur. Aliis enim calidus, vel saltim temperatus, & sibi relictu convenit, aliis frigidus magis aptus habetur, v. g. in cellâ, vel qui nonnullorum est modus indita materia vasi apto aquæ committitur, quæ digestio est frigida. Sic ℞. *florum liliorum convallium* recentium, rore majali imbutorum, vel etiam *anthos*, &c. s. q. inditi vitro apto seu cucurbitæ reponantur in cellam, & decursu aliquot mensium resolvantur in liquorem, qui acutissimi & fragrantissimi odoris erit, hinc ♌tioni subjectus urinosum volatilem spiritum fundet.

floribus

Ipse hic modus callentioribus chimicis aliis plurimis dudum

lum celebratus fuit, quos nominare ſupervacaneum foret.

Si plantæ ipſæ hoc modò reſolvantur, minùs participans de odore ⊖ volatile eruitur; ſin flores odoratiores, ubi partes 🜂eæ exſuperant cum ſalinis, magis id reſpectu illarum acquiritur. *& plantis fiunt,*

Problema curioſum eſt, ⊖ia obtinere volatilia, quæ retineant odorem, ſeu, quæ teſtentur de odore plantæ, ex quâ parata fuerunt. Hâc tamen analyſi, quæ majoris apparatus eſt, ut in plerisque quoque aliis, odorum radicale principium, 🜂, vel ſeparatim ſe prodit, ſi id expetatur, vel prædominantibus aqueis & urinoſis partibus confunditur, (ut ita loquar,) & odorem urinoſum præpollentem exhibet. *licet non æque proprio odore,*

Per

per se facta *Per se* facta ita se habent, ceu innuimus, & curiosâ ἐγχειρίσ acquiri possunt; *per artem* verò salia volatilia reddere oleosa & finem hunc assequi, uti curiosum & passim hodie decantatum, ita facillimum est, prout inferiùs de eodem dabitur differendi occasio.

Processus ex plantis viridibus, Processum ipsum, quó modo ex plantis hâc viâ elici possit sal volatile, cùm *in transactionibus philosophicis Anglicanis d. 25. Mart. 1674.* posuerit & recensuerit *Dn. D. Cox*, huc excerpemus:

℞. æstatis medio, seu calidiori tempore, bonam quantitatem plantæ, quam volueris, separa inde folia omnia, & seorsim caules stipitesque abjicias. Hinc indas eadem vasi firmo & benè clauso, donec omnimodè fermententur, putrefiant, atque

atque in pultis formam redigantur, quod in quibusdam tardiùs, in aliis ocyus fit. Deinde ♌la hanc maſſam igne primum mediocri, & habebis aquam, qualis ex aliis plantis ordinariè elicitur, hinc ~us & ⊖ volatile ſuccedet, & circa finem oleum craſſum, nigrum atque fœtidum, quod cum ⊖e volatili jungendum, ſæpiusque rectificandum eſt, & olei maxima pars in ⊖ adhuc faceſſet, unde ⊖ volatile ⊡noſum inſtar ⊖is ⊡næ, C. C. ſangvinis humani, vel ⊖lis ⁎ci emerget.

Ubi notandum,

1. per fermentationem, dum ♌la inchoatur, hæc herba valdè incaleſcet, præſertim circa medietatem ſeu centrum, hicque calor adeò fortis erit, ut, *ubi 1. incaleſcentia,*

igni contrà manum impoſitam lædere ſoleat.

2. immutatio, 2. poſthæc incipit corruptio, putrefactioq; omnes plantarum naturales qualitates immutat, & quidem non ſolùm ſenſibiles, ſed & ſpecificas, adeò, ut

3. fœtor. 3. planta, bonum gratumq; exhalans odorem, fœtida corruptaq; evadat, æquè ac alia, cui hæ qualitates non inſunt adeoque fœtet, ut odor æquè intolerabilis vix alius detur. Aſt hic fœtor non multùm durat, ſed omninò diſparet, ſimul ac planta ♌lationi ſubjicitur.

4. præcipuè in humidioribꝰ. 4. plantæ humiditate & pingvedine pollentes duplo citiùs quàm magis ſiccæ, aromaticæ & teneræ putrefiunt.

5. inſecta 5. durante putrefactione interdum in medio vaſis, licet nullus

nullus eò patuerit ab extra aditus, magna vermium, muſcarum, aliorumque inſectorum quantitas fuit reperta, quæ verè ex putrefactione orta ſunt.

6. vermes hi ⊖ volatile non largiebantur; verùm alium ab hoc multo diverſum liquorem exhibebant, mediante ſcilicet ♌latione. *6. alius liquoris,*

7. In hâc plantarum deſtillatione 1. *aqua* apparet adſcendens, ſub guttarum ſatis groſſarum formâ, congregaturque, & in recipiens cadit. 2. *ſpiritibus* adſcendentibus, illos ſub nubium ſeu nubecularum ſpecie evehi cernes, quæ difficiliùs colliquantur, & ſtrias habent diverſificatas atque intortas, quemadmodum in deſtillatione ∽us C. C. accidit. 3. denique *oleum* apparet, quod non, *7. ♌tio, (1) aqua, (2) ∽us, (3) ⚇ei.*

 niſi

nisi violentissimo, & ad summum aucto igne exit, idque omnium fœtidissimum.

8. magis vel minus fœtentis, 8. nunquam aliud, præter hoc, obtinui oleum, post putrefactionem, quæ, si perfecta non sit, exit hoc oleum essentiale odorem plantæ referens.

9. majori vel minori quantitate, 9. plantæ, quæ oleum essentiale communiter non præbent, multum olei fœtidi largiuntur; verùm, quæ multum olei essentialis dant, plus olei fœtidi emittunt, quàm aliæ.

10. rectificatio. 10. inter ∽us & ᴑᴑea hæcce quædam sæpiùs, (3.4.5.) rectificari amant.

11. ⊖lis volat. qualitates 11. hoc ⊖ volatile rectificatum omnes ⊖is ☐nosi qualitates habet, adeò, ut ipsum inter, & sal volatile sangvinis humani, C.C. ☐næ, aut ✱ci nulla intersit differentia. Omnes etiam

tiam producit effectus, quos hoc, diureticum & diaphoreticum est, acidum destruit, cum illo se jungit, & inde ⊖ compositum resultat, armoniaco simile.

12. quod magis est, hæc ⊖ia volatilia à se invicem, neque quoad qualitates sensibiles, neque quoad effectus differunt. *12. congeneres,*

13. nullam plantam ♌lavi, (quamvis diversas destillaverim,) quæ omnes has partes, de quibus modò diximus, non reddiderit. *13. in omnibus,*

14. Post ♌lationem in vase offert se odor moschum ferè redolens, qui nullo modo tolli potest, licet per aliquot annos aeri expositum fuerit. *14. Odor vasis post ♌t.*

15. vas, in quo planta fermentatur, sæpiùs apertum reli- *15. quid aperto vase fiat,*

qui, & vertente anno pauciſſimum in eo reſtabat ⊖ volatile.

16. ☉ 16. ☉ nullum ⊖ fixum largitur.

modus idē in animalibus valet. Et hoc quidem modo ex animalibus quoque quibuſdam deſtillari poteſt ⊖ volatile, ceu ex lumbricis per putrefactionem fit, quibus in vas vitreum ſeu terreum poſitis, accedente ambientis calore ferè eadem obſervantur, ac in plantis à dictâ præparatione, ut & oras vaſis transſcendere, &, niſi porta detur, veſicam diſrumpere ſoleat inteſtinus motus. Poſtmodum deſtillationi ſubjecti fundunt liquorem, ⊖e ▭noſo cum ♃re fœtidô refertum, & rectificatione præviâ depurabilem magis & gratiorem redden-

endum, quo de jam in ſpe-
hine noſtro diximus.

Si quis verò addere plantis *Additio al-*
hunc in finem velit curioſiùs *calium.*
al fixum, ſeu proprium, ſeu u-
ſuale aliud obvium, v.g. ⊖ ♀ri,
vel calcem vivam quoque, aut
ſaltim cineres, illi id ipſum li-
berum eſt, ſufficit, absque ad-
ditamento & ſimplici viâ id ſuc-
cedere.

Adeoque hæc præparatio in
vulgus jam innotuit, & poſſi-
bilitatem ſufficienter quoque
demonſtravit, proceditq; non
tantùm in antiſcorbuticis, ut
cochleariâ, naſturtio; ſed etiam
in aliis, ipſisque floribus, præ-
cipuè odoriferis, nec adeò ſic-
cis, ceu ex floribus liliorum
convallium, uti modò diceba-
mus, elegans ⊖ volatile hâc
viâ & methodo conſurgit.

CAPUT IV.

Sine igne, & ſine additamento, ſpontaneâ deſtillatione, ex ritè præparatis plantis prodit ⊖ volatile.

Experimẽtum ⊖lis volatilis plantarum,

Videbatur jam evulgatus proceſſus, quo de in ſpecimine ſcripſim9, adeoque crambe recoqui. Verùm, uti cuilibet ſuam concedimus lubenter gloriam, ita in eo quoque non ſine effectu latuit hactenùs experimentum noſtrum, ut ſeu inventionis ſimilis in publicum producerentur ſpecimina, ſeu de noſtro hoc doctiorum judicia. Licitum ſanè fuiſſet nobis, quæ graviſſimis viris & chimiatris dudum orete-

oretenùs & oculotenùs demonſtraveramus, & commune cum illis feceramus, ſtatim evulgare, & in eo inventionis famam aucupari, cùm, verbis *Dn. Lic. Garmanni* noſtri, multi è philoſophis chimicis de ⊖is volatilis plantarum exiſtentiâ dubitârint, nullus autem, niſi forſan incidenter & ſuperficialiter, ante nos tractaverit hoc thema.

Modeſtè verò in hoc maluimus aliis judicium relinquere, ubi ſcripſimus verbis *Mirandulæ*, nec inventum à nobis id eſſe, nec quæſitum. Nunc verò abeat in lucem, ut quæ velà nobis ſcripta primùm, vel occaſione hujus ab aliis publicata, lucem acquirant majorem. *nec inventũ nec quæſitum*

Quoad ipſam rem, ne quis impunè gloriari de inventione poſſit, *ultra ſeculum jam innotuit,*

poſſit, vel litem, uti in rebus nauci ſæpe fit, in hoc movere nobis, quam omnibus modis aversamur, nôſſe æquum eſt, ultra ſeculum, ſeu ultra centum hoſce annos, ne amplius progrediamur, evolutionem hanc ⊖is volatilis mille teſtibus notã fuiſſe, ſed non obſervatã: viſam, ſed neglectam; publicè apertam, ſed nec agnitam, nec curatam. Qui probationem hujus deſiderat, cogitet, quæſo, quamdiu in Thuringiâ noſtrâ glaſti præparatio nota & in uſu fuerit, in univerſæ ferè Europæ uſum expetita. Eandem originem etiam ſibi vendicat experimentum noſtrum, ut ex ſequentibus patebit.

ſed neglectum, neq; attentum fuit, Liceat modò nobis mirari hoc loco naturæ abſcondita, latent ſæpe, quæ obvia ſunt, concluſa,

clusa, quæ nares feriunt, occulta, quæ in oculos occurrunt; quid sensibus ipsis certius esse queat? Ludit in hoc mortalium stuporem, qui, quod non habent, habere sæpenumerò se credunt, quod habent, & ante pedes est, negligunt. Neque tamen culpanda antecessorum nostrorum ignavia vel incuria, infelicitas hæc fuit, non socordia, posteris quoque aliquid reservandum fuit, ceu à nobis quoque plura relinquentur. Non unâ vice pandit arcana sua, sed partitis; quæ uno momento nos delectant, facilè negligimus; quæ distinctis vicibus, gratiora sunt, & intimiùs afficiunt. In hoc tantùm delinquitur, si in libris solùm & penes eruditos quæritur sapientia. Latet hæc & sub sordido

pallio,

pallio, neque, quod *Hippocrates* noſter jubet *in præception. c.* *à plebejis.* *2. v. 24.* pigeat ex plebejis ſciſcitari, ſi quid ad curandi opportunitatem conferre viſum fuerit. Multa apud mechanicos arcana latent, multa apud operarios, habitat ſub ingrato ſæpe & inviſo hoſpitio naturæ ſplendor.

Axiomata, circa id notanda Sed, ne gratis hæc dixiſſe videar, à poſteriori quaſi præſupponimus pauca hæc axiomata:

1. *1. Plantæ omnes pollent ⊖le volatili, aliæ quidem magis, aliæ minùs: aliæ obvium magis & explicitum, aliæ immerſum, & in ſinu implicitum magis fovent.*

2. *2. Plantæ ſibi invicem ſuperimpoſitæ incaleſcunt, quò majori quantitate & denſitate, eò fortius, & vice versâ.* Videri id poteſt in quibus-

quibusvis herbis, abſinthio, carduo benedicto, in faſciculos majores & denſiores collectis, lupulo, imò ipſi etiam farinæ tempore æſtivo idem accidit, & fœni exemplo notiſſimum eſt. Memorat id ipſum de ſeminibus quoque, & ſtercoribus, etiam ſiccis, *Galenus libro de cauſis morbor. cap.* 2. & accenſum etiam ipſum ſtercus columbinum hoc modo ſe vidiſſe addit. Illuſtrare hæcce liceat elogio accuratiſſimo *divini ſenis*, qui, quaſi hæc intimius pervidiſſet, & ipſum proceſſum velut digito innuiſſet, ita *l. de natur. pueri c.* 26. ſcribit: καὶ γὰρ ἡ κόπρος ἡ νενασμένη μᾶλλον θερμοτέρη ἐστὶν, ἢ ἡ ἀραιὴ ἔξω· καὶ ἄλλως, τὰ μὲν ἰκμαλέα καὶ πεπιεσμένα ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐκθερμαίνεται, καὶ ἐν τάχει κάρτα

ὑπὸ

ὑπὸ τῆς θερμασίης ξυγκαιόμενα σήπεται. οὐ γὰρ δίεισι τὸ πνεῦμα δι' αὐτῶν, ἅτε πυκνῶν ἐόντων. *Nam & fimum, denſius accumulatum, intus calidius eſt, quàm quod rarum exiſtit: & aliàs humecta ac compreſſa, à ſeipſis concaleſcunt, & brevi à calore valdè exuſta putreſcunt. Neq; enim permeat ſpiritus per ipſa, nimirum cum denſa exiſtunt.*

3. *3. Plantæ certo modo prius præparatæ, & ſibi invicem ſuperimpoſitæ de ſe mittunt ⊖ volatile.*

4. *4. Poſito ipſo calore, intrinſeco, ſponte facto, non extraneo, poſitâ item aptitudine, ♌latio fieri poteſt ⊖is volatilis SINE IGNE, per ſe, SINE ADDITAMENTO.*

5. *5. Humiditas nimia ſuperaddita, ſeu conjuncta, calorem quidem habet ſuccedaneum, & hinc ⊖ volatile, quod ſecum immerſum geſtat, igne mediante de ſe prodere pot-*

re potest; ipsum verò ⊖ volatile minus, quippe præpeditum & detentum, citra torturam hanc se offert;

6. hinc exhalare priùs debet leniter; 6.

7. proportionata tamen esse, unde, si siccitas nimiâ accedat, & consequenter proruptio ⊖is volatilis moram trahat, affundere licet aquam. 7.

Quid multa? fatemur glasti præparationem mechanicam obtulisse nobis sal volatile ejusdem: cum enim & curiosè hanc lustraremus, & in parandi modum inquireremus, fumantes acervos vidimus, urinosasque particulas exhalantes percepimus, toto eo, quo continebatur, loco, ne dicam totâ domo, nares vellicantes. Mirati artificium, cogitavimus, quomo-

inveniendi occasio à glasti præparatione mechanicâ,

quomódo in auras abiens, à nemine curatus, nec in ufus alios cedens urinofus liquor, vel fal volatile poffet excipi, & impofito inftrumento hîc depicto obtinuimus, quod volebamus. Ita fcilicet fine fumtibus, fine curâ, &, quod maximum eft, fine igne colligere licuit notabilem quantitatem ⊖lis volatilis, in liquore hoc fpontè prolecto, odore non minùs, quàm fapore fe fiftens; quod hinc rectificare facilè, & ♌latione leni per ⋈cum magis aptare licet, fi pars circiter dimidia vel tertia faltem abftrahatur.

Explicatio figurarum, N. I. & II.

quod in exemplum proponitur, *a. Globuli glafti, prius in hunc ufum præparati,*

pag. 40.

Fig. I.

D
C
B
E
A

Fig. II.

D
C
E
B
A

I. Linck sculp

rati, & jam accumulati in tabulato, ab interno calore ſal volatile effumantes, citra ullum externi ignis acceſſum.

b. *Inſtrumentum figulinum illis ſuperimpoſitum, ſive uno, ſive pluribus locis, ut colligi & excipi poßit, nec vacuas evolare in auras ſal volatile; ſive rotundius illud fuerit & capax, ut* N. 1. *ſive quadratum & oblongum paulloq; altius,*

altius, ut N. ij. *ita globulis aptandum, ne admiſſu aeris liberi transfugere poſſit exhalatio, vel muſcæ etiam copioſæ ſimul posſint ingredi.*

c. *In collum abiens ejusdem pars, inſtar cucurbitæ, ut magis jam adſcendere posſit & colligi ſal volatile.*

d. *Alembicus vitreus paullò capacior, collo huic impoſitus, qualem in* ℞*tione* ⁜*ti adhibere conſultum eſt.*

In

In hoc roſcidæ & aqueæ particulæ, vehicula ⊖lis volatilis, ad receptionem cohibentur & uniuntur.

e. *Recipiens ſeu cucurbita itidem capacior, in quam deſtillat liquor □noſus volatilis.*

CAPUT V.

al volatile ex hoc modo ræparatis plantis, factâ jã pontaneâ ♌tione, igne mediante acquiri poteſt.

ADeò jám panſa & recluſa ſunt hoc pacto omnia, ♌lat, *Sal volatile per ſe quidẽ ſine igne*

omnia, ut & ſponte abitum pa-
rare ϴ volatile poſſit, & citr
ullum alîus caloris acceſſu
colligi, novo & inuſitato d
ſtillationis genere, ubi, cum a
liàs ſine igne chimici οὐδὲν ἀξι
λογον τῶν χρησίμων κατασκευα
ζονται, *nihil quod operæ pretium ſ*
utilium parare poſſint, ſpirare cer
nitur naturæ veſta æthereos fu
mos, & ſine furno ipſa ſibi ſuf
ficere, quem ex ipsâ materiâ
ſortitur.

ast multum adhuc reſtat, Aſt ne ſic quidem inexhau
ſtæ ſunt omnes dotes, ipſa par
tem miniſtrat adjuta tam com
modè natura, & quantum in-
teriora poſſint, ſponte deſtil-
lando manifeſtat; partem verò,
& quidem non levem, quam
abſconderat in globulis quaſi
intimius, ignis artifici reſer-
vat, ut præeuntem ipſam ſi ſe-
qua-

vatur, absolvere opus pos-
t, & ⊖ volatile residuum, co-
osum, neque enim omne avo-
t, igne extorquendo in gloriæ
partem vocare.

Facilis res est, & ex passim
ovio, ac venali glasto, præpa-
ito scilicet, siccoque, pro tin-
orum usu unicè accommo-
ato, parabilis.

quod per ♉ igne expelli potest,

℞. *glasti preparati* q. v. v. g. ℔ ij.

dito ♉ vitreæ in arenâ, fa-
â probè lutatâ, pellatur pri-
ò phlegma, hinc nebularum
rmâ spiritus, sale volatili po-
ssimum ebrius, cui tandem
eum flavescens fœtidum, in-
ar olei lumbricorum ferè, mi-
ori quantitate succedet. Fil-
etur liquor volatilis urinosus
ab oleo separatus, addito e-
am, quod cum ♈ ex recipien-
te e-

te elutriatur, rectificetur siv per se, sive additione cinerui puriorum cribellatorum, & s habebis spiritum, seu ⊖ volati liquidum πολύχρηστον, antisco buticum, diaphoreticum, ant podagricum &c.

& fixari acidis. Fixationem salis volatilis hu jus ~u ⊖ lis & aliis acidis mach nari licet, quamvis longè meliu volatili formâ in usum cedat. Par ratio est similiũ eodem mo do prius præparatorum & re clusorum, jam enim hoc præci puè exemplum sumpsimus.

CAPUT VI.
digreditur in glasti de scriptionem, & præpa- rationem.

Glasti mentio parca hodiè. IN scholis medicis *glast* nulla vel parca admo dun

um hodiè occurrit mentio, ut
cum & hîc habere videatur
lmontiana querela, à *Dioscori-*
r usque tempore paucam vel
ullam accessionem factam in
oc usque seculum, adeò videas
eraq; herbaria tantùm gau-
ere transcriptione virtutum,
t, quoad harum vim, si unum
geris, omnes legeris, in va-
am nihilominùs molem ex-
escunt, & præter icones, eas-
ue falsas sæpè & imperfectas,
arum solidi tradere, &, quod
on dictum sit prius, asso-
nt.

Cùm *sativa* sit alia isatis, a- *sed dudum*
a *silvestris*, ex *Dioscorideo* textu *noti, & præ-*
atet, antiquissimum esse usum *cipuè*
rioris ad tinctorum usum,
ativam *ait*, ᾗ μὲν βαφεῖς χρῶνται,
uâ lanarum infectores utuntur.
x quo colligere non ineptum
foret,

foret, & præviam ad uſum hu
præparationem, dudum & co
gnitam, & exercitam fuiſſe.

in Thuringiâ

Tertium ex eâ accedit Thu
ringiæ noſtræ vectigal, cùm
làs & vino & frumento abun
det, vid. *Cornarius comm. in Di
ſcoridem lib. 2. cap. 169. pag. 21*
Hinc vulgatum eſt proverbi
um: *Tria fundere Thuringiam co
gnomina:* Wein/ Weitzen/ Waid
quibus & *quartum*, Wolle/ non
immeritò licet addere.

Proventus iſatidis inſtar zi
zaniæ cujusdam, ceu vulgò eam
vocant, facilis eſt, modò in ſo
lum pinguius incidat.

agris pinguioribus

Inprimis optimè creſcit iis in
arvis, quibus priùs linum ſa
tum fuerat; ſin minùs anteceſ
ſore hoc gaudeat, ſtercorari ea
dem probè poſtulant,

Alter-

Alterutro horum facto, sive *ad id probè* ni præcesserit fœtatio, sive stercoratio proba, aut foditur terra ad sationem, aut aratro ad id aptato, quadrijugali, gros-er Waidpflug / profundiùs ara-tur. Sin communi aratro præ-parare id libuerit, lentè festinan-dum est, morâ enim eget; nec tam alienis, quàm domini o-culis, cujus præsentia, elogio *Palladii lib. 1. de re rust. c. 6.* profe-ctus est agri, id gerendum.

Quod autumno aratro præ-*aptatis.* paratum est arvum, hiemalibus feriis ad purificationis Mariæ festum relinquitur uberi irriga-tioni.

Semen ipsum, perinde est, re-*Ejusdem* censne an vetustum sit, modò *satio,* non fumi accessione, quod notabile est, corruptum fue-rit.

D Post

Post festum purificationis molliori cœlo, seritur, & ex vo to quidem magis, modicâ niv positâ, & eâ quidem cautione ne densè nimis satio fiat.

Elapso uno alteroq́ die, qua mora non de nihilo est, studio sè, mediante occasione, terr obtegitur.

repurgatio, Post Pentecosten diligente repurganda ab aliis herbis.

messis prima, Post festum S. Johannis a primam messem maturescit cùm extima folia flavedinem præ se ferunt, vel metus est, flo res ipsum meditari, ferro ad i parato, Stoßeisen/ in terrâ herb detruncatur, in cumulum hin colligitur, & ad loturam fer tur.

lotura, Factâ lotione, pabone ad lo cum aptum mittitur, sparsim dispergitur, & vertendo sicca tur

r; marcor hic, die Welcke) ſeu
lono, ſi minor fiat, & ſuper-
iariè, ſeu emtori, ſi juſtus, lu-
um fœnerat, illi quidem, au-
o globulorum numero, huic
eliori præparatione. Sin in-
nſtans tempeſtas minùs fa-
at, ut modò ſiccetur, modò
bribus irrigetur, quæ libera-
ab extraneo humore debe-
, periculum ſubit corruptio-
, &, teſtis hujus, nigredinis,
od ſæpe unicâ nocte con-
git.

Abſumtâ ſuperfluâ humidi- *congeſtio*,
e, congeritur, & truſatilibus
lis infertur, quarum plures
eas in Thuringiâ, tùm uſui
c accommodatas adhuc,
, veſtigia ſaltim exhiben-
priſtinæ copiæ & culturæ,
s lapides.

conquaſſatione ſeu com- *tritus*,

minutione, & triturâ hâc,qu
lis quidem ſucculentis adh
convenit, in acervum obtuſu
ſeu rotundum compingitu
ſupernâ parte tectâ pro arce
dâ pluviâ, circa latera verò ve
tilabra fabricantur, ut herbac
ſanies reſidua per noctem e
cludatur. Modum hunc ta
git & deſcribit paucis *Ryffius co*
ment. in Dioſcor. lib. 2. cap. 1
pag. 193.

conglobatio, Abacto liquore digeritur
magnos globos, wird gebal
& tecto patulo ad id fact
Horden/ ad machinam illam
cta imponitur, ut ſiccetur, ac
omni ſtudio ſuperflua humi
tas abigitur, ne in putrila
nem fatiſcat, tùm intenti
primariæ, quam colonus hab
tùm ſecundariæ, quæ no
jam eſt, ⊖ ſcilicet volatile

q

uirendi, contrariam. Relinqui hîc loci poteſt, quamdiu id ert occaſio, aut globuli jam niter exſiccati, propriæ inferi domui, vel ad ulteriorem ræparationem mercatoribus endi poſſunt.

Globuli enim hi, quos ſexaenos, Schockweiſe/ vendi vides, tabulatis ingeſti & accunulati ſenſim incaleſcunt, & rinoſum ⊖ volatile de ſe exalant, eò citiùs, quò calor amientis, æſtivo tempore, & iſorum copia major, illud verò on ſolùm, quo continentur, patium, ſed totam ſæpe doum, & vicinas, odore ſuo plet. Adhærent tignis, paetibus, & tectis guttulæ roſciæ, & in auras exſpirat, niſi xcipiatur, ⊖ volatile. Tanem aquâ etiam affuſâ magis inten-

præparatio, ubi ⊖ volatile fundit undâ

intenditur calor, donec non i
cineres, ut quidam volunt, se
pulverem groſſum, tinctorui
uſibus aptum, fatiſcat, quo
hinc glaſtum κατ' ἐξοχὴν, ſe
præparatum, audit.

repurgatio, Sed abſolvemus, quod reſta
circa iſatidis culturam. Secur
dâ vice propullulans non, u
priùs, ſolicitis unguiculis, a
immixtis aliis herbis repurga
tur, ſed oves in agrum mittur
tur, ut paſti interſito hoc gra
mine repurgent iſatidem, ne
que enim illi vel eſu, niſi ⊖
veſcantur, nocent, vel concu
cando in terram, niſi paſtori
negligentiâ diutiùs, ac par eſ
& meſſis al- inhæreant agro.
tera, itemq; Exactis ſex ſeptimanis à pri
mâ meſſe, denuò, ut ſuperior
tempore, detruncatur, & ite
rùm, elapſis totidem hebdoma
dibus

libus, si cœlum autumnale faret, nec gelu tàm citò ingruat, tertiâ vice, licèt hæc minori bonitatis notâ, ad utrumque opus, polleat, tùm ob caloris solaris digerentis insufficientiam, atque adeò tincturæ paupertatem consequentem, tùm ob tempus loturæ minùs aptum, frigidiori exsistente aquâ, & marcorem operi minùs parem, ut taceam exhaustas jam ferè vires, & ⊖is volatilis penuriam. *tertia,*

Patet & hinc, qui tardiùs, ex quadragesimali demum tempore arva ad isatidis sationem parant, binis tantùm gaudere messibus, quarum prima cum secalis & tritici plerumque coincidit, & solent hujus generis glastum vocare jung Waid. *nisi tardius seratur, unde jung Waid/*

Sequenti anno iisdem arvis, quæ priùs ifatidem tulerant hordeum inferitur.

Sin femina defiderantur, tertiâ meffe pars intacta relinquitur, unde vertente anno in femen exit, cujus pretium cum avenæ coincidit.

Sunt, qui à tertiâ meffe, aut alterius fpeciei, an dem Jung-Maid/ fecundâ, feu, ut uberiori fœnore potiantur, feu præpediti tempeftatis & frigoris obftaculis, refpectivè tertiùm aut fecundùm metere nequeant, non ad hordei novam fationem agrum fcindunt; fed hiemare herbam in hofpitio fuo permittunt, donec commodiori tempore, circa quadragefimam demum, priùs, quàm hordeum feratur, in detruncationem

tionem cedat, quod vocant *glastum secundarium*, Kompes-Waid. Ast & minùs bonum id est, & arva nimis exsugit, ut ipsum hoc postmodum in hordei proventum redundet minorem. *Kompes-Waid/ nomina.*

CAPUT VII.
Ad usum glasti digressio.

Q Vantus tinctis colore glasti lanis honor sit etiamnum, nôrunt mercatores, & experiuntur, qui pannis hoc modo paratis utuntur. Colorem quidem propriè cœruleum, ob ☿ volatile eminens, reliquis verò constans fundamentum præbet, unde culturâ suâ tùm *Glastum, colorum aliorum fundamentum,*

Thuringiæ noſtræ, tùm aliis pluribus regionibus infinita attulit commoda; aſt poſtquam Indicum pigmentum advehi cœpit copioſiùs, utut ob exedentem & corroſivam naturam minùs commodè his uſibus ſerviens, licet colore, & quoad extrinſeca alia ad ſpeciem ejusdem notæ & durationis tincti eodem panni videantur. Hanc ob rem jamdum præterito ſeculo, anno 1577. Francofurti, communi imperii nomine & decreto ejusmodi fraudibus & noxis proſpectum fuit, & hocce noſtro, anno 1654. Ratisbonæ d. 21. Aprilis à *D. FERDINANDO III.* ſub pœnâ confiſcationis cautum fuit, ne indigo, ob copiam tingendi uſui vulgò inſerviens, ampliùs adhibeatur, in detri-

indico melius,

mentum

mentum Thuringiæ, Germaniæ & emptorum. Eò tamen jam res devenit, ut ad paucos redierit glaſto ſolo utentium tinctorum, atque adeò molarum truſatilium, hinc inde apud nos veſtigia priſtini mercimoniorum floris exhibentium, numerus.

Non noſtrum jam eſt, latiùs diſquirere, qui floridi colores, ceu extractum, ex iſatide conſurgere poſſint, & adhibeantur quoque à quibusdam, neque in tinctoriâ ipsâ ãrte occupari, ad notitiam ſimplicium, & noſtrum hunc in finem medicum, nôſſe ſufficit, quod indigo & glaſtum ex eâdem propullulent proſapiâ, neque niſi præparatione differant, unde tùm alii, tùm inprimis *Amatus Luſitanus, comment. in lib. 5. Dioſc. enarrat.* *licet ejusdem origo,*

 67.p.

67. pag. 509. Indicum, *ſcribit*, eſſe ſuccum defecatiſſimum iſatidis herbæ, concretum & inſpiſſatum.

uti tum ex aliis, tum hujusdem præparatione patet, quæ deſcribitur

Placet in communem notitiam præparationis hiſtoriam huc transferre ex autore *anonymo de l' hiſtorie des joyaux*, qui creditur *Dn. de Chapizeau cap. 6. pag. 92* Indigo, *ait*, quo ad floridiores vividioresque colores utimur, ab arbore, (*rectiùs plantâ,*) deſumitur, quam quotannis poſt pluviarum exceſſum plantant, &, quando ad altitudinem duorum triumve circiter pedum excrevit, reſcindunt dimidii pedis à terrâ diſtantiâ. Partem reſciſſam ſumunt, in repoſitorio cum calce reponunt, quæ adeò indureſcit, ut hæc repoſitoria marmorea videantur.

leantur. Hæc ſtagna ſeu re-
poſitoria in circuitu commu-
niter 80. pedes habent; ad me-
dietatem, (vel paullò plùs,) a-
quâ replentur, dein ad ſum-
mum usque virentibus arbo-
ris hujus frondibus complen-
tur, quotidiè omne hoc mo-
vendo, donec immergatur pe-
nitùs, & evadat inſtar limi ag-
reſti, ſeu, ut terra pinguis aquâ
diluta. Hinc poſtquam hæc
omnia per dies aliquot quieta
relicta ſunt, aquam emittunt
& elabi ſinunt, quâ eductâ pe-
nitùs, maſſam hanc limoſam
manibus, priùs oleo imbutis,
evehendunt, & ex eâdem fru-
sta magna vel parva pro lubi-
tu conficiunt, quæ Solis radiis
exſiccanda exponunt. Ad fal-
lendos mercatores eadem ali-
quando arenæ pro exſiccatio-

ne committunt, tunc enim fa-
cilè arena ipsis adhæret, ma-
jusque inde pondus acquirunt.
Sed nequitiam hanc mulctâ lu-
unt, si id rescifcat præfectus.
Differentia indici, uti glasti, ratione messis. Cæterum hæc arbor ter rescin-
ditur; sed quoties id repetitur
minus inde resultat indigo, &
inter centum partes, viginti a-
minimum de pretio pereunt
cùm tantum coloris non præ-
beat, ac prima species. Opti-
mum indigo ex Bianâ, Indou
& Corsâ, tribus pagis, uno vi
altero die ab Agrâ distantibus
provenit, & hoc est, quod i
frusta redactum globulorum
ad instar cernimus. Octavi
à Surat die, duobus ab Ama-
dabat milliaribus pagus est
Sarquesse dictus, unde indigo
planum ad nos fertur. Ejus-
dem ferè naturæ, pretiique
vi

rix dissimilis indigo crescit e-
iam in regno Colcondâ. Tan-
lem idem ex occidente, præ-
ertim ex Antillis, ubi eodem
erè, ac in oriente, modo fit,
iuc affertur.

Colligere ex his facile est, & *Indicum*
inde color exaltetur, & pro- *calcis ad-*
urgat cœruleus, ob explicatum *mixtione*
nagis 🜍ur in ⊖le volatili resi- *correptum,*
lens, & quam ob rem Indico
oc tinctæ lanæ in recessu mi-
ius bonæ sint, ob calcis scili-
et accessionem, quæ ipsa quo-
ue causa est, cur exaltatus hic
olor & in apricum deductus
ninùs constanter tingat,
uàm sibi relictum & ritè præ-
aratum glastum, quod citra
alem communionem, medi-
nte artificum tingentium in-
ustriâ, adhibetur: neque e-
im pars salina & terrena cal-
cis

cis vivæ, quæ dubio procul & pondus simul adauget, eandem adulteravit.

apud nos quoq; parabile.

Neque desperandum esset d eodem artificio parandi indici si huic operi manum quis & solertiam impendere velit, observatâ calcis & isatidis proportione, &, quæ aliæ minori momenti se suggerunt circa id circumstantiis.

Certum interim est, quintam quasi essentiam ad colores magis floridos & fulgidos exinde parari, & in usum venire posse.

CAPUT VIII.

Causa incalescentiæ & evolutionis salis volatilis.

Operatio hæc & productio salis

DUæ sunt operationes chimicæ præcipuæ circa mixtio

ionem corporum potissi- *volatilis*
nùm evenientes, fermentatio *singularis*
x effervescentia, quæ calo- *est*,
em producunt, tùm ad expan-
ionem & explicationem par-
ium volatilium & ~uosarum,
ùm ad alios usus ubere pro-
entu facientes.

In illâ quidem blandiùs, &
æpè vix ad sensum; in hâc
erò fortiùs omnia incalescunt,
uia utrobique motus partium
lementalium mixti occurrit,
cèt diversus ratione medio-
um, & finis, aliarumq; circum-
tantiarum.

Nostra hæc operatio ad *de fermen-*
uamnam speciem referenda *tatione*
t, dubium est non leve. Sic-
i quippe est, & citra turge-
entiam vel intumescentiam,
uale quid in fermentatione
ssitur: neque tamen duo di-
versa,

versa, sive similia, sive con-
traria apparentia, adversis con-
currunt frontibus; sed, null
extraneo interveniente, spon-
taneo motu exsurgunt parte
volatiles.

& effervescentiâ participãs. Participat tamen de utrisque
cùm & motus sit particularum
à se invicem secedentium & a
volantium, & cum insigni ca-
lore eructet ⊖ volatile, non ali-
ter, ac si ~us ex salis ✳ci & ♀i
combinatione evolvatur, und
commodè vel fermentatio sic
ca, vel effervescentia implicita
quæ citra pugnam & tumul-
tum evenit, dici posset; lice
prius ferè malim.

Varia hujus Quantùm aliàs inter se com-
missa corpora ob diversitaten
pororum effervescant, in opera-
tionibus non solùm chimicis
se

ſed & vulgatiſſimis occupatis ſæpenumerò occurrit.

Sic v. g. calor & efferveſcentia occurrit 1. in præparatione ♀*ri* ⊕*lati*, ubi ∽us ⊕li cum ⊖le ♀ri ſicco vel deliquato conjungitur. 2. in præparatione *arcani* ♀*ri*, quando ⁘ito idem ⊖ ♀ri ſaturatur. 3. in fixatione ⊖ium volatilium, cùm ☐noſa ligantur cum acidis. 4. in præparatione ⊕*li* ♂, cum v. g. limaturæ ♂tis ℥iij. artificiosè & per vices affunduntur ∽us ⊕li ℥vj. & aquæ fontanæ ℥iv. Acida enim, quæ poroſiora ſunt, ſolvunt & aggrediuntur cum efferveſcentiâ modò calidâ, modò frigidâ. 5. in præparatione ∽*us* ⊖✳*ci* cum ⊖libus fixis, ✳co additis, vinculum ipſius ſeu acidum abſorbetur, & volatile ſui juris factum *exempla tum aliàs, tùm in chimicis,*

factum propellitur. 6. cùm præparatur ~us ⊖lis ♀ri cum ○ usto vel crudo. 7. cum præparatur ~us ⊡næ cum calce vivâ. 8. cum ℰ terebinthinæ jungitur ~tui ⊕li, vel ⦶. 9. cum ℰ ⊕li ℰeo anisi. 10. cum ~us ⦶ & ♈ uterque rectificatus, accedente motu vel calore. 11. cum miscetur ⦶ cum ⊕lo ad præparationem ▽. 12. cum calci vivæ affunditur ▽. 13. cum rectificatus v. gr. *~us ♁is*, & phlegma iterùm jungitur acido in fundo remanenti, ubi calor & effervescentia consurgit, cum tamen priùs se invicem tolerâssent &c. Plura hanc in rem videantur apud *D. D. Elsholzium in ℌlatoriâ curiosâ, pag. 62.*

occurrentia recẽsentur.

Sed horum alia ratio est, unde & longiùs ad eadem digre-

di

di, extra oleas esset vagari. Arcessenda paullò altiùs est hæc nostra incalescentia.

Præsupponemus iterum, *Sal volatile in plantis præsens.*

1. adesse in plantis partes volatiles ~uosas & ⊖linas, saltim materialiter, quod nemo negaverit: idq; modò majori, modò minori quantitate: magis verò & minus non variant speciem.

2. ⊖ hoc volatile esse substantiam tenuem, ad motum maximè habilem & agilem. *mobile & agile*

3. non tàm generari ergò propriè, præviâ præparatione suprà expositâ, ⊖ volatile; sed

4. evolvi impeditas, & liberatas à compedibus avolare, unde explicatione egent & liberatione, si captare easdem velis. *liberatum avolat.*

5. par-

ſpiritꝰ fiunt fermentatione, 5. partes volatiles ſpirituoſæ mediante fermentatione propriè dictâ eruuntur, unde rectè *Hamelius* ſcribit *lib. 2. cap. ult. de conſenſu vet. & nov. philoſ. pag. 412.* ante fermentationem aut deſtillatione aut aliâ arte prolici vix poſſe ſpiritus, non, quòd ibi non eſſent, ſed, quaſi victi & aliis elementis oppreſſi, jacebant; adeoque theſis firma eſt, non ineſſe ſpiritus plantis, niſi per fermentationem deducantur in actum. Uti enim τὸ materiale ipſorummet, & potentiâ ineſſe non negatur, ita minùs rectè de formali quis id accipiat; niſi velimus confundere τοὺς Φλογιστοὺς, & partes aqueas parum de oleis ſecum habentes, unde ſpirituoſæ videntur aquæ, ob oleoſas

Φλογιστοὶ,

eofas & volatiles particulas iisdem difperfas. Æquivotio eft in nomine fpirituum. dfcendunt partes quædam latiles; fed non in formâ iritûs, neque enim ftriatim ocedunt, etiamfi poft recti- *feu Ѵiâ humidâ,* entur, adeoque fermentaone opus eft ad propriè dios fpiritus, qualisqualis deum illa fuerit. Vel, nifi venus confundere ϴia volaticum fpiritibus, neque em, qui acris eft, fpiritûs mine (Φλογιςȣ) appellans liquor.

6. partes volatiles falinæ me- *fal Ѵolatile,* ante incalefcentiâ fimplici, & *ficcâ magis,* olutione citra turgefcenti- & motum talem inteftim, qualis in prioribus occur-, fe captandos offerunt.

7. ubi

utraq; acti-va, 7. ubi ſpirituum & ſalis vo- tilis copia eſt, brevi exagita- tur & in motum cientur.

in aliis ma-gis patula, 8. ſulphureæ herbæ mag ſpiritum, acres, ſalſæ, ſeu ſalir magis ſal volatile; utræque t men pro diverſo præparan modo & ſpiritum & ſal volat fundunt.

in aliis li-gata, 9. in auſteris verò & ace bis partes volatiles non ſolù ſubjugatæ; ſed etiam fixa quaſi ſunt, unde ex iisdem volatile non ita panſum, n niſi ſub prædominio aliaru evolvitur, ceu in foliis que cûs, aliisque prædicto moc paratis, videre eſt.

ſalia volat. liberata proruunt, 10. hinc ubi jam laxat compagibus & vinculis prori unt partes volatiles, uti per p trefactionem ingrato & fœtid

1

: per artificialem hanc præ-
rationem ⊡noſo gravi odo-
nares feriunt, & ſpiculis
is membranam narium, o-
ratui inſervientem, velli-
nt & lancinant.

In ſalibus enim volatilibus ſulphur o- plicatiſſimum eſt ſulphur, dorum, eti- de & citiùs voto avolant, am urinoſi, i relicta, &, ſi acidis hoc do- tur & obtundatur, odor am abit omnis, ex quo ad- c patet, cur ſulphuri odor himicis magis adſcribatur, àm ſali. Sulphur enim eſt mum odorabile; ſed hoc bet eſſe explicatum ſale latili: inde videmus, illa ximè eſſe odorabilia, quæ volatili oleoſo ſeu remix- cum ſulphure, ejusque halationem adjuvante, ab- dant. Unde etiam ple- ue autores recentiores con-

cedunt, quòd salia volatilia simul sint oleosa, seu, quod e: ⊖le lixivo fixo & spiritu volatili constent, adeoque sulphur est principium radicale colorum & odorum; explicativum verò illorum ⊖, tùm fixum, tùm volatile, seu Mercurius.

& colorum radix.

Quod si humidum copiosum adhuc adsit, motum & fluxum ⊖is & 🜔is obtunden prorumpunt quidem eadem simul in propriè dictâ fermentatione, & aucupio apta sistunt, vel cum fœtore, conjunctâ putredine mixta r solvuntur.

Humida fermentationi aptiora,

Sin neutra horum abundent, neque explicata sint spiritus & salis volatilis tenacula, citra hæc ipsa, fœtorem putredinem, exarent, marcent & fatiscunt.

sicca marcori:

Eò magis verò & celerius moventur, quò à carceribus magis liberantur, unde cum exhalârint jam partes aqueæ superfluæ; ipse verò succus & sanguis, ut ita loquar, conjuncta adhuc sint, inde faciliùs jam evolant, expedita vehementius agitantur, & sui juris evadunt in nostrâ hac præparatione partes volatiles salinæ, & cum liberum jam motum, & solutiorem facta sunt, affusione aquæ magis congregantur, hinc & fugam unà meditantur. *sal volatile liberius motum,*

Ut adeò, vi caloris interni, inde concitati, minus humido gaudens hæc compages, secundum artem jam præparata, à se dimittat sal volatile, ceu pluculum humidi aliàs efflagitat fermentatio, & spirituosas partes turgentes exhibet; opus *calorem facit, & vehiculo phlegmatis avolans recipitur,*

tamen eſt in hoc opere noſtro aliquali & proportionato reſiduo humido, ut cum eodem ceu accelerante ob calorem abitum, vehiculo jam liberatæ partes aufugiant ⊖linæ, & inſtrumento commodo jam delineato exceptæ alta petant, colligantur in ЖXco, & in receptaculum deſtillent.

unde rectificatione eget,

Modus hic collectionis facillimus eſt, atque in aliis plerisque primâ ſtatim vice, ſine præviâ rectificatione, odore, ſapore, effervefcentiâ cum acidis, aliisque documentis, ⊖is volatilis probat præſentiam, in aliis verò magis poſt ſeparationem ab aquoſiori vehiculo, quod itidem facilè obtinetur, ſi pars quarta vel tertia abſtrahatur, reliquo inſipido rejecto.

Exhibebam ante quinque hos

os annos ⊖ hoc volatile Sere-
issimo ERNESTO, Duci Sax.
Cl. & M. pientissimæ memo-
æ, qui, uti gnarus erat horum
uàm maximè, ita mirè delecta-
atur, cum & odoratu urinosita-
em perciperet, & sapor idem
onfirmaret, & affuso spiritu
oli effervescentiam perspice-
et, ut adeò rei sua jam constet
eritas, antiquitas, & ratio
uàm uberrimè.

odore, sapore, cum acidis pugnâ conspicuum.

CAPUT IX.

liorum mentio, & saliuhm volatilium usus.

SI nullo alio, quàm isatidis exemplo, probare liceat salis volatilis experimentum; id ipsum tamen jam suffecerit. Neque enim in eo objicere licet, *particulari ad universale non valere*

Sal volatile h.m. procedit ex aliis quoq;

valere consequentiam. Si enim ex supra abundè dictis concedamus, dari ex hypothesi chimicorum ita dicta principia, non tàm extrinseca, & producta, uti id solent vulgò sæpe confundere, quàm intrinseca: si demonstravero ⊖ volatile à priori, ab ejusdem affectionibus, vegetatione, & quæ in specimine ipso de his disseruimus latiùs, & vel in unico à posteriori, firmiter concludi posse reor, in omnibus idem inexsistere, licet majori vel minori proportione.

Viridibus, Abundat verò & prædominatur in viridibus plantis, v. gr. in gramine & aliis herbaceis foliis, ☿ seu ⊖ volatile præ 🜂re, unde & eadem crescunt, & vegetantur, & viridia magis nutriunt bruta, quàm arida, hinc & virides herbæ

erbæ fumant magis, non tàm b phlegma solùm, (aquæ enim ımus & phlegmatis oculos on mordicat;) sed potissimùm b ⊖ volatile. In pallidis erò jam, seu flavescentibus præpollet, seu æqualiter se, t in seminibus patet, gerit, nde facilius comburuntur.

Si ergò quæratur, *an idem ex* *volatilibus* *liis fieri possit prædicto modò, & terreis;* ltrò id affirmamùs; quin ex olatilibus & terreis, v. g. ochleariâ, absinthio, carduo enedicto, tabaco, ipsoque ramine, & foliis quercûs res rocedit; utut diversimoda articularum mixtio non pos- t non variantem etiam gradi- us liquorem fundere.

Recipiantur modò herbæ *mutatis* ecentes, separatis caulibus, *mutandis,* qui impediunt conglobatio- *v. g.*

nem, & mutatâ proportione contusionis, exsiccationis, aliarumque circumstantiarum in aliis, prout humidior sicciorve est planta, procedatur, non fallet experimentum, licèt in quibusdam, ceu diximus, fixioribus obnubiletur quasi ⊖ volatile, ob conjunctas partes austeriusculas. &c.

foliis quercus, Fidem rei facere nobiscum potest *excellentissimus Dn. Ludovici*, quomodo tum alia, tum ipsa folia quercûs se gesserint, effumando itidem liquorem, sed minus urinosum; & in tabaco res exploranda fuisset, serenissimi ERNESTI beatissimæ recordationis mandato, nisi & absentia nostra, & gloriosissimi principis morbus, ac alia obstitissent. Erit tamen hæc alibi explicandi locus.

Ex

Ex *cardui benedicti* resolutio-
e vel aliud agentes confir-
nati in eodem fumus, offe-
ente se post incalescentiam li-
uore urinoso volatili, cui tùm
lia vegetabilia addi possunt,
ùm inprimis etiam *hepatica*
obilis, foliis pinguibus, re-
ens, quam inter antiscorbu-
cas referre plantas, ob copio-
ssimum, quod gerit, ⊖ vo-
tile, nulli dubitamus, præ-
puè, cum & per se solâ de-
illatione recentissimæ plantæ,
dditâ aquâ, obtulerit nobis
quorem acerrimum, instar
dicis ari linguam ferientem,
t hinc debito modo præpa-
ata aqua vix unciis præscri-
enda sit. Ut in usum ce-
at familiarem, consuevimus
odem extrahere *animam rha-*
arbari, si v. gr. ℥j. radicis af-

cardui benedicti, & aliorum;

fundantur ℥x. circiter *aqua* o
lentorem, quem in recessu ger
rhabarbarum, additis ℈ ♀ *ri*ʒ
vel ʒß, quo pacto mitesc
rursus,& medicamentum long
nobilissimum constituit ac ver
polychrestum. Sin ~ 🜍
affundatur, statim volatilis il
acrimonia figitur & mitescit.

facillimè omnium ex isatide, Utut verò hâc methodo,tum
sine igne,tùm cum eodẽ ex qu
vis herbâ & ex quovis ligno, l
ceat ita dicere, fieri possit ☿iu
ut tamen omnibus sumtibus r
careat, & in posterum in offic
narum usum cedere possit 🜍
volatile, instar omnium sit 🜍
volatile isatidis, benè rectific
tum, quod ad gtt. xx. xxv. da
potest in omnes illos usus, q
expetuntur ab hoc remedii g
nere.

sine & Occasio vel Gothæ, vel Er
furti, vel in vicinis locis alii
habe

haberi poteſt quàm uberrima, ut & hoc pacto toti Germaniæ, non dicam Europæ proſpicere eodem poſſit noſtra Thuringia, citra defectum, ſi ſint, qui id expetant. Ad minimum cuivis jam copia datur, ex hiſce oris exportatum claſtum propriis manibus eosdem in uſus, cum fœnore, ſolicitare. *cum igne*

Uti enim in genere conveniunt ⊖ia volatilia ▭noſa viribus generalibus; ita perinde fuerit, utrum ex vegetabilibus ſeligas.

Præcipuè verò hoc ipſum *E-rujus Sirrs* atidis ⊖ volatile, ceu jam *cap.* . id tetigimus, egregium conſtituit antiſcorbuticum, anginæ & aliis inflammationibus medetur, & eadem præſtat, quæ in vigorando ſanguine a-

ut & glasti ipsius tanguntur, lia similia celebrantur facere. Quin & ipsius præparati glasti magma, vel vulgi experimento, anginæ medetur, & faucium quibusvis inflammationibus præsentaneum est remedium, si gargarisatio cum infuso liquore instituatur. Imò ipsum liquorem volatilem mitiorem gargarismatis hujusmodi non rarò miscuimus, ceu aliàs ⊕*cale nostrum, vel ⊕ ♉atum, (quod pro diverso tractandi modo & sexangulare & cubicum exhibere facillimum est, neque enim adeò propriæ ⊖libus sunt figuræ, uti vulgò statuunt, quin unum idemque aliam cudere possit,) proficua esse, notum est.

Coloris cœrulei & viridis origo. Tacemus hoc loco, quæ de colore cœruleo & viridi, ex ⊖is volatilis experimentis deduci ulterius possent, quò & cineres v.

s v.c. abſinthii paullò intenſi-
s & diutius calcinatæ, & ☠ ~ ⊖
ci, lixiviũ cœruleſcens præben-
s, referre poſſemus, cum alibi
tentio ſit, de his ipſis diſputa-
. Sufficiat hoc loco textus *Pam-
ſicus*, ex *l. 3. philoſoph. tract. 3. c. 3.
46.* colores provenire ex 🜂re,
uod, licèt hoſce in ſe non ha-
eat, eosdem tamen poſſidet ra-
one proprii ſui ⊖is & ☿ii, qui
ſce pollent, idemque mutant,
 quo ſuperius circa hoc aſſer-
 lucem ſibi mutuantur

Nec tacebimus, in aſſerti hu-
s fidem, præter ⊖ volatile,
uod præſens adeſſe ex ſuperio-
bus conceſſum eſt, 🜂is præ-
ntiam demonſtrari poſſe non
lùm ex ☍eo, quod itidem per
uprà dicta claret & conceſſum
on minus eſt; ſed etiam, ſi fi-
em deroges, experimento alio,

🜂 glaſti Vegetabile ⊙tum.

 eoque

eoque novo, & quod pluribu dignum esset excutere.

odore ðiatum æmulans. Affundas, quæso, ☽ à ♌tion glasti residuo, seu perfectè ♌tc seu amplius calcinato, ubi flam mâ id comburitur & ardet, a quam calidam, & hinc lixivi inde facto, (ita id vocabimus, l cet non effervescat cum acidis misceas acida, v.g. ✢, ⁓⊖li, v alia, & manifestè se idem odo naribus offeret, qui in præpara tione ♎ aurati ðii apparet, & liquor ipse ♎ colore exhibebi quod his mediis ⇌ tum in fun do subsidebit flavescens, ulteri us, filtratione prægressâ, exic candum. En sulphur vegetabi le! en colorum originem ac fun damentum, quod adeò latue rat! Si auratum id mecum vo care lubido sit, non erraveris.

Decoctorũ falsorum prosapia. Non dicemus jam pluribus plantas quasdam tàm decocti one

ne, quàm destillatione salsum acquirere saporem à ⊖le volatili, ceu ex *foliis cardui benedicti* -us efficacissimus aurei coloris, saporemque lixivii ferè habens à sale volatili, describitur à *Sennerto in institutionibus l. 5. part. . sect. 3. cap. 5. pag.* 1350. & *decoctum ex chamaemelo Romano* triplicatum ad calculum saporem salsum acquirit, à sale suo volatili, ut jurare quis ausit, pugillos aliquot salis culinarii in eo esse liquefactos, teste *Simone Paulli in quadripart. botan. class. tert. p. 255.* Quin idem fit in nonnullis mineralibus & metallicis, uti in præparatione ℞æ ♂tis cum ♀ró liquor manifestò fit ⊖inus: qui modus, uti in Germaniâ dudum vel publicis scriptis plurimorũ innotuit, & eodem modo rob ♂le nostrum fit; ita frustrà sunt, qui involucris hoc arcanum tegere

gere, & inventionis gloriam ſi-
bi attribuere ſatagunt.

CAPUT X.

De ſalibus volatilibus ole-
oſis reddendis.

Salium volatilium

SAturare magis & miſcere ⊖ia volatilia cum oleis, inter alia chimicorum inventa non minimi pretii eſt ἐγχείρησις, ſeu, ut ingratior ſapor odorq; velo hoc occultetur, ſeu, ut in vulgus nota medicamenta pro magis arcanis & non imitandis habeantur, prout cujusvis ſcopus in hoc variat, ſeu, qui optimus eſt finis, ut hoc artificio promtius agant, & ſtomacho minus negotii creent.

duo incommoda

Duo enim inprimis *incommoda* à ⊖libus volatilibus indiſcriminatim uſurpatis obſervantur ab accuratioribus practicis; *alterum*, quòd continuatâ uſurpatione

tione appetitum dejiciunt, & situdine hinc torpida mema mactent magis, cum acidum in recessu menstruum stoachichum absorbeant & invernt, ceu id à fixioribus quibusm, lapidibus ♋ & pulveribus phriticis secretioribus non rò quoque obtingit: *alterum*, 2.
ıòd in hypochondriacis & orbuticis, quorum sanguis agis rarefactus est, & faciliùs ullit, sæpe, quæ quieta sunt, citant, & producunt symptoata. Observavimus id ipsum u cochleariæ sæpius, etiam, ui ad extractionem v.gr. ♂lin aliorumq; tantùm erat adbitus. Adeò facilis est error, si ecifica hæc vel illa credamus cultâ magis, quàm certâ & finitâ ratione morbum oppgnare.

Magis

usq, eximius, tum sibi relictorum, *Magis* ſcilicet *conveniunt* hæ omnia, ubi vel fixiores & tor pidiores ſunt humores, & aci di, auſteri, pontici delinquunt vel, ubi 🜍 ſanguinis conſorti ſeri proportionato eget, ceu i maniâ, melancholiâ, affectibu ſoporoſis, hyſtericis, fixioribu hypochondriacis, item præcor dialibus anxietatibus, paralyſi obſtructione nervorum, epile pſiâ etiam, ubi non effrenis e bullitionis impetus in causâ eſt, & ſimilibus aliis nervoſi & ve noſi generis vitiis, quæ liberum pororum meatum, & ſuavite demulceri efflagitant.

tũ ſi oleoſa reddantur, Licèt autem combinatio ⊖i volatilis & ♂orum ♌latorum aromaticorum, ut & 🜿, & ∼u ⊖lis ✳ci videatur, & hinc ind ſcribatur perdifficilis; attamen utrorumque, imò ſingulorum longe

ngè facillima eſt, ſi quis naram rerum exploratam haat, neque tàm aſſertis autoim, vel terminorum luſibus mis inhæreat.

Si enim recipias v.g. ⌒um ⊖ *ci* per ſe coagulatum, ſeu cryallos ejuſdem, in fundo vitri nſim & ſenſim ſubſidentes, vel noque ipſum ⌒um ſeu ⊖ votile aquâ non ſolutum, (quid im aliud eſt hic ⌒us, quàm aa ⊖le volatili inebriata?) v.g. iij, ℅*ei aromatici*, aniſi, caryoyllorum &c. p. ß vel j, & ubi iſta per pauxillum temporis atium ſteterint, addas 🜍 *reificati* q. ſ. v. gr. p. iiij. vel vj. ni digeſtione ſtatim miſcenır, ut vel per ſe diſpenſari eaem poſſint: vel, quod melius, ı uſus longè nobiliſſimos per ꭓcum ♌lata hæc omnia aſſerentur. *quod facile eſt, duobus modis 1.*

Hoc

Hoc modo intra semihoram fere hæc conjuncta exhibere licet, & perspicere theseos vim quod ⁓ ⊖lis ✱ci coagulet 🜄, i quod uti apparet quidem in re veritate, ita facillimum judicatu est, unde hæc fiat coagulatio, & quantum illi sit tribuendum.

2. Quin, ut faciliori operâ & sumtibus hæc confiant, ipsum ⁓um ⊖lis ✱ci anisatum, aromaticum, hypochondriacum utcunque expetatur, reddere jam facillimum erit, simplicium ipsorum accessione, modo non percellaris prædicto coagulationis fulmine.

etiam in Vegetabilibus, Ex vegetabili ⊖le volatili id obtinetur quàm facillimè, si posteriori hoc modo aromatica addantur ℘osa, & unà cum 🜄 juncta ♌lentur: neque priori

iori omninò res erit fruſtra-
a, præcipuè, ſi diligenti ab-
actione concentratum fue-
∋ volatile; minus tamen
teſtatis in olea ♌lata ha-
t idem, tenerum ac delica-
n quod diximus, quàm ∼us
lis ✳ci.

Miſceri hinc idem poteſt ⊖ volatile °°ſum cum eſſentiis, ♁ris aromaticis ac balſamicis, gno cum effectu, inde enim dicamenta emergunt longè liſſima, &, ſi qua alia, felici- ſe in variis morborum ſpe- bus gerentia. *mixta cum aliis.*

Conferri hîc poſſunt, quæ in ndem rem commentatus eſt ſonatus ille, ſed doctiſſimus *nicenus, metamorphoſ. Apollin. Æſculap. p. 29. & ſeqq.*

Memoriam hîc ſubit, quod ⊕ *ellentiſſimus D. D. Tackius* ante aliquot *ex plantis,*

aliquot annos, cum de exp
rimento noſtro ſermones i
vicem cæderemus, nobis ret
lit, quendam parare ex herb
nitrum, inflammabile, ut com
mune, exſtare etiam ⊖ia v
latilia ex plantis ℌlandi m
Q. E. Ferneliana, dum apud *Fernelium libro de a*
ditis rerum cauſis, quem ipſe l
cerit aliquoties. Deſcribit
modus hic ſub titulo *quint*
ſentiæ, in quâ maxima ſit pr
prietatis efficacitas, *loco cita*
cap. 18. pag. 264. Primum, *ſc*
bit; è re ſubjectâ aquam len
vaporario prolectant, hâc d
inde feces reſpergunt, ut ſecu
dò humorem eliciant, ſicq
ſeptena reſperſione & exſpir
tione feces torreri non ſinun
& ex his vim facultatemque
mnem exhauriunt, aquæ, m
ximeq; aſſidenti oleo innixa

qu

æ ad multa utilis accommo-
taque ſit. Quin etiam ex-
ptas aquas vaſe pelicani effi-
e multa agitatione anfractu-
ie longo circulant, quò hæ vi-
s ſortitæ efficaciſſimas in
intæ illius eſſentiæ naturam
x ulli corruptelæ obnoxiam
ceſſant.

Referri etiam huc meretur
imum ens plantarum, quod *primum ens plantarum.*
ſcribitur à *Febure, vol. 1. pag.*
. aliaque hinc inde ſparſim
adita, inprimis, quod *Arra-
ſius* ad *Craonem* ſcribit *epiſt. 55.*
73. ex ℔j. ♃i, quantumvis ⊖ *volat.*
ctificati vix ℥ß. ſpirituum ♃*i.*
ncretorum, ſeu ⊖lis vola-
is extrahi, reliquum verò a-
uam inſipidam eſſe, ex quo
cem acquirere poſſunt, quæ
rt. 1. cap. 5. p. 41. ſcripſimus;
ſed

fed tempus jam eft, ut colopho-
nem hifce imponamus.

Finiemus verbis *Polybii li.*
12. *hiftor.* ἡ πολυπραγμοσύ-
πολλῆς μὲν προσδεῖται ταλαιπω-
ρίας καὶ δαπάνης, μέγα δὲ
συμβάλλεται, καὶ μέγιστόν ἐστι μ-
ρος τῆς ἰατρικῆς. *Illa rerum cu-
riofa inquifitio*, quam fuopte
Marte facere aliquis inftituit
*magnis conftat laboribus, magn-
fumtu; caterum ad medicinam
multum confert, atque adeò
pars illius eft po-
tiffima.*

TANTUM.

INDEX

INDEX

RERUM ET VERBORUM.

partem primam, b. alteram Tractatus de Sale Volat. plantarum notat.

A.

F Anginæ

G.

H.

L.

M.

N.

O.

Syn-

T.

V.

FINIS.

